

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR MALÍŘSTVÍ 1

PAINTING STUDIO 1

ZMENA

THE CHANGE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DIPLOMA THESIS

AUTOR/KA PRÁCE

AUTHOR

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

Bc. KATARÍNA MACEŇKOVÁ

MgA. VASIL ARTAMONOV

BRNO 2020

OBSAH DOKUMENTACE:

TEXTOVÁ ČÁST	s. 5 – 15
OBRAZOVÁ ČÁST	s. 16 – 32

TEXTOVÁ ČASŤ.....	5
ANOTÁCIA	5
ÚVOD A MOTIVÁCIA	6
CIEĽ.....	9
POPIS DIEĽA.....	10
TECHNICKÉ REŠENIE.....	11
INŠPIRÁCIA.....	12
ZÁVER.....	14
POUŽITÁ LITERATÚRA	15
INTERNETOVÉ ODKAZY	15
OBRAZOVÁ ČASŤ	16

TEXTOVÁ ČASŤ

ANOTÁCIA

V mojej práci s názvom ZMENA, sa vraciam v spomienkach k môjmu rodnému kraju, mestečku, v ktorom som žila a prežila väčšinu doterajšieho života. Toto časové obdobie malo a má na moje bytie značný vplyv. V prvej fáze časovej osi vytvárania témy diplomovej práce sa vo svojich návratoch prostredníctvom indukcie aj dedukcie približujem k chorobe otca, ktorá nie je zriedkavá na území mojej domoviny. Spájam si súvislosti smerujúce k zisteniam príčin vzniku a výskytu. Následne si vybavujem spomienky súvisiace s vypočutými príbehmi od ľudí o fabrike, ktorá mala byť a možno aj bola zabezpečovateľom živobytia pre obyvateľov chudobného východu Slovenska, aj výrobou PCB látok. Vytváram, zostavujem a znázorňujem obrazy ukryté v pamäti spomienok z mojich zažitých detských čias. Zobrazujem fabriku Chemko Strážske, ktorá bola v tom čase akousi ilúziou šťastného života. Hľadám cestu prijatia a spôsoby zmierenia sa pomocou maliarskej techniky, prostredníctvom znázorňovania symbolov, ústredných znakov, ktoré to všetko reprezentujú.

ÚVOD A MOTIVÁCIA

Začiatkom školského roku som sa dozvedela diagnózu, ktorú Košický lekár zdelil môjmu otcovi. Chronická lymfocytová leukémia. Prečo o tom píšem v úvode? Tento fakt ovplyvňuje prijatie tejto informácie, jej spracovanie mnou a stal sa hlavným impulzom k potrebe môjho vyjadrenia sa, aj prostredníctvom maľby v prácach, v téme mojej diplomovej práce.

Návštevy mojej domoviny v začiatkoch zimného semestra boli smutno-nádejné. Bola som poslucháčom a súčasne spolu zdieľaťom príbehov, informácií, ktoré súviseli s chorobou. Otcova diagnóza sa stala súčasťou života mojej rodiny. Osobná skúsenosť môjho otca, príbeh choroby - rakoviny, nie je len príbehom mojej blízkej rodiny. Je príbehom celej oblasti Zemplína.

Trojuholník smrti. Územie na východnom Slovensku v oblasti Zemplína, sa datuje od obdobia polovice päťdesiatych rokov dvadsiateho storočia až do dnes. Podnik, továreň Chemko Strážske spolu s ďalšími chemickými podnikmi v mestách Vranov nad Topľou a Humenné vytvorili pomyselný trojuholník na geografickej mape, ktorého hranice, respektíve ekologické dôsledky výroby týchto závodov, zasiahli rozsiahlejšie územie pomyselného trojuholníka.

V priebehu môjho detstva som počula od dospelých ľudí množstvo historiek spojovaných s podnikom Chemko Strážske. Obyvatelia mesta vnímali existenciu Chemka zväčša pozitívne. Vďaka nemu získali štatút mesta. Do Strážskeho sa nasťahovalo veľa ľudí. Budovali sa pre nich byty, mali prácu a predstavu dobého života. Na druhej strane, občas sa im dostávali do uší informácie, reči o nejakých PCB látkach, chorobách a kontaminácií. Vtedy som nerozumela tomu o čom sa ľudia rozprávajú. Spomínaným výrazom som začínala rozumieť a dávali mi zmysel, až keď som dorástla do veku mladého človeka so zmyslom pre pravdu a spravodlivosť vytvárajúcim si hodnotový rebríček. Kládla som si otázky. Čo sú to tie spomínané PCB látky a prečo sú tak nebezpečné?

Polychlorované bifenyly boli od roku 1929 vyrábané ako chemické látky pre priemyselné využitie. Používali sa v kondenzátoroch, transformátoroch, lepidlách, lakoch, tmeloch, ako aditíva vo farbách, cemente, omietkach, v plastoch, pesticídoch, a ďalších. Ich negatívne vplyvy na zdravie človeka spočiatku neboli dostatočne preskúmané a neskôr boli výrazne podceňované. Prípadnej kontaminácií sa venovalo málo pozornosti. Nebola

dostatočne, možno nijako, korigovaná ochrannými opatreniami, ktoré by zabraňovali prieniku do životného prostredia. Časom sa objavovali dôsledky chýbajúcich ochranných opatrení. Keď sa vzniknutou situáciou začali kompetentní ľudia zaoberať, dôsledky boli násobne presahujúce existujúce normy.

Prvé informácie o škodlivosti PCB látok sa objavili už v roku 1966 vo Švédsku, kde spozorovali zmeny reprodukčných schopností vtákov spojených s vysokým obsahom PCB látok v ich tkanivách. Nasledovali ďalšie výskumy a pozorovania a výroba PCB látok sa na základe týchto zistení zakázala už v roku 1979.¹

Napriek týmto poznatkom sa vo výrobe v Strážskom pokračovalo do roku 1984, kedy bola na Slovensku výroba polychlorovaných bifenylov oficiálne zakázaná. Ale až do roku 1989 sa PCB látky stále používali ako surovina pre výrobu ďalších produktov.²

Čo tieto látky reálne spôsobujú?

PCB sa v prírode nerozkladajú, koncentrujú sa v telách živočíchov, šíria sa v potravinových reťazcoch a majú aj v stopových množstvách nepriaznivé účinky na živé organizmy. PCB prenikajú do organizmu cez kožu, dýchací a tráviaci systém. Poškodzujú kožu a porušujú funkciu vnútorných orgánov.³ PCB sa ukladajú v tukových tkanivách. To znamená, že prechádza cez bunkové membrány a tým sa dostáva k citlivým štruktúram. Na plod sa prenášajú placentou a neskôr sa látky vylučujú kojením. Expozícia s PCB je asociovaná s karcinogenitou, negatívnym vplyvom na nervový, reprodukčný, imunitný a endokrinný systém, vývoj či poruchy intelektu.⁴ Vysoké koncentrácie sú spojené so závažným kožným ochorením, pigmentačnými zmenami pokožky a nechtov, podráždením očí, poruchami funkcií pečene (tuková degenerácia pečene). PCB spôsobujú podráždenie dýchacieho traktu, bolesti hlavy, závraty, depresie, stratu pamäti, nervozitu, únavu, impotenciu, rakovinu a iné ďalšie ťažkosti.⁵ Keď sa molekula PCB dostane do organizmu, už v ňom zostane. Natrvalo. Telo ju nevytlúči, nemetabolizuje.

¹ ŘEHULKA E., *Škola a zdraví pro 21. století 2009, Aktuální otázky výchovy ke zdraví*, Brno, 2009, str. 318.

² JURKOVIČOVÁ J., ŠTEFÁNIKOVÁ Z., *Životné podmienky a zdravie*, Bratislava, 2015, str. 20.

³ ŠAK M., Príspevok k profesionálnym dermatózam vyvolaným chlórovanými bifenyli a k ich prevencii. Habilitačná práca, Košice. 1978, str. 196.

⁴ JURKOVIČOVÁ J., ŠTEFÁNIKOVÁ Z., *Životné podmienky a zdravie*, c. d. (v pozn. 2), str. 21.

⁵ TRNOVEC T., PALÚCHOVÁ K., *PCB naďalej hrozbou pre ľudské zdravie. Enviromagazín 2/2006*, vol. 11, str. 14.

Čo to znamená pre východné Slovensko / Zemplín?

Počas 25 rokov oficiálnej výroby sa v Strážskom vyrobilo približne 21-tisíc ton. Osud asi 2700 ton vzniknutého odpadu nie je doposiaľ známy. Predpokladá sa, že značná časť sa dostala do pôdy a vody. Polychlórované bifenyly sa vodou cez kanál dostávali priamo z Chemka do rieky Laborec, ktorá tečie cez celé územie východného Slovenska a odtiaľ do Zemplínskej Šíravy, ktorej sa ľudovo tiež hovorilo Slovenské more. Konzumácia rýb chytených v Zemplínskej Šírave je do teraz zakázaná.⁶

V celom regióne Michalovce bola nameraná vysoká koncentrácia PCB látok v pôde, povrchových vodách, sedimentov na dne, ovzduší aj u voľne žijúcich živočíchov. Hodnoty PCB látok u ľudí žijúcich v okolí Chemka, t. j. v trojuholníku smrti, patrí medzi najvyššiu na svete, ak zväžíme úroveň hodnôt a počet obyvateľov.⁷

Vzorok zo sedimentov v Laborci a Zemplínskej šírave obsahovali látky PCB v hladinách 100 až 2000-krát vyšších (poriadkovo desatiny až jednotky $\mu\text{g. g}^{-1}$) než sediment s kontrolnej oblasti. Zvýšené hodnoty PCB boli zistené aj v prípade potravín pochádzajúcich zo zvierat chovaných v domácich chovoch.⁸

V máji minulého roku 2019, sa našli v priestoroch lesnej časti Chemka Strážske sklady plné zvyškov nebezpečných látok PCB. Dokopy sa tam nachádza 504 ton látok, ktoré stoja na nespevnenom povrchu a sú uložené v skorodovaných sudoch, z ktorých látky presakujú do pôdy. Tieto sklady vznikli v čase likvidácií výroby, takže sú 36 rokov staré a nikto sa o ne nezaujímal. Podľa slov Jaroslava Gilániho, bývalého pracovníka Chemka Strážske, sa v lese môžu nachádzať ukryté ďalšie tony sudov, ktoré tam vyvážali ešte počas minulého režimu.⁹

Za posledných 15 rokov bolo už niekoľko zahmlených snáh postaviť sa čelom k nespochybniteľne vážnemu problému. Nikdy sa to však nedotiahlo do konca. Práve naopak, snaha štátu bola minimálna a životy tisícok ľudí pre nich asi nie je dostatočnou prioritou.

Od mája 2019 už prebehol takmer rok. Čo sa počas týchto mesiacov zmenilo? V januári 2020 bola vyhlásená mimoriadna situácia pre ohrozenie obyvateľstva toxickým odpadom, ktorý sa nachádza priamo na pozemku Chemka Strážske. Od vtedy sa čaká na

⁶ <https://www.topky.sk/cl/10/184340/PCB--ktore-vyrabali-v-Chemku-Strazske--znizuje-inteligenciu>, (15.3.2020).

⁷ JURKOVIČOVÁ J., ŠTEFÁNIKOVÁ Z., *Životné podmienky a zdravie*, c. d. (v pozn. 2), str. 21.

⁸ <https://storage.googleapis.com/planet4-slovakia-stateless/2019/11/6d78d665-6d78d665-chemko-stra-ske-neblaha-minu.pdf>, (15.3.2020).

⁹ <https://plus7dni.pluska.sk/domov/najhorsie-obavy-ludi-naplnili-ekologicka-bomba-niekdajsom-statnom-podniku-chemko-strazske>, (16.3.2020).

d'alsie sľubované kroky, ktoré majú skládku ekologicky odstrániť a sterilizovať.¹⁰ Napadá mi však d'alsie množstvo otázok. Čo s kontaminovanou pôdou na celom východnom Slovensku? Čo s toxickou vodou? Čo so Zemplínskou Šíravou? Čo s odkaliskami, ktoré vznikli kvôli zbavovaniu sa PCB látok z fabriky a nie sú nijako ekologicky chránené?

Odpovede na tieto otázky sú zložité. Vyžadujú čas, ale predovšetkým múdrych, odvážnych ľudí zomknutých pre myšlienku zdravej planéty. Verím, že sa začne táto mimoriadna situácia riešiť v blízkej budúcnosti.

Po zoznámení sa s hlavnými pojmi a situáciou, ktorá nastala v mojej rodnej domovine, dôsledkami dotýkajúcimi sa mojej rodiny, ma aktuálny fakt zaujíma. Sledujem ho a stal sa hlavnou hnacou motiváciou pre tvorbu mojej diplomovej práce. Diagnóza, prvotný impulz, ktorý sa ma osobne dotýka a kvôli ktorému som sa rozhodla o tom písať a maľovať. - Čítať, získavať informácie o danom probléme. Napriek tomu, hľadanie riešenia na tento problém nie je cieľom mojej diplomovej práce.

CIEĽ

Diplomovú prácu vnímam ako dôležité završenie vysokoškolského štúdia, kedy sa uzatvára študijná časť života a posúva sa ďalej. Po zmierení nastáva zmena. Pridané impulzy a motivácia spolu súčasne vytvárajú nadmerný tlak a stres, negatívne pocity, emócie s ktorými som štúdium ukončiť nechcela. Preto som svoju pozornosť presmerovala na zmapovanie územia v ktorom som prežila svoj doterajší život a okrem toho pomenovaného zlého, mám naň aj veľa príjemných a milých spomienok. Vždy sa rada vraciam domov. Po prežitých mesiacoch v zahraničí pri štúdiu, je pre mňa pár dní doma s mojou rodinou, veľkým uvoľnením a splnením túžob.

Práce ktoré vznikli sú obrazom a odrazom môjho osobného spracovania témy, atmosféry, pocitov. Téma vznikla v priebehu rokov/pár mesiacov. Mapujú územnú oblasť, v ktorej som sa narodila, vyrastala a napriek aktuálnej negatívnej realite mám k nej vrúcny vzťah. Jedným z hlavných cieľov realizácie bolo zbaviť sa neistoty a ostychu, strachu z úlohy. Prinesie mi výsledok úlohy pocit zmierenia sa s olejomaľbou, ktorá mi na jednej strane

¹⁰ <https://www1.pluska.sk/regiony/vychodne-slovensko/toxicky-odpad-ohrozuje-obyvateľov-vychode-ministerka-sakova-musela-vyhlasit-mimoriadny-stav>, (16.3.2020).

prinášala eufóriu, na druhej strane strach z výsledku a prijatie aktuálne vzniknutej situácie v domove a na mojom rodnom Zemplíne?

Cieľ práce počas získavania informácií o danej téme sa menil. Podieľa sa na ňom samotný priebeh práce, keď som experimentovaním spoznávala a prinášala nové postupy. Nové informácie z domova tvorili vo mne podnety a zrkadlili významy zobrazovaných obrazov.

POPIS DIELA

Na začiatku cesty k záverečnej práci, ma prvotný podnet nasmeroval k osobe môjho otca a jeho príbehu. Prvé maľby si nesú osobný a osobitý charakter. Stvárňovala som portrét otca a predmety, ktoré niesli symbol jeho osobnosti a osobitosti ktoré si s ním spájam. Vrečko na košeli, drevený altánok ktorý zhotovil počas leta a pri ktorom sa presviedčal že to zvládne tak ako vždy.

V tomto štádiu som sa začala zaujímať o telesnosť a k tomu čo telo prežíva popri bitke s vážnou chorobou. Slovo leukémia sa stalo najvyhľadávanejším pojmom v mojom google prehliadači. Popri písaníu seminárnej práce, ktorá bola o telesnosti, disability studies a umelcoch rozoberajúcich telesnosť v umení, som sa dozvedala nové informácie a postupne si filtrovala to, čo ma reálne zaujíma. Na plátne sa objavovali telesné prvky, zmutované biele krvinky a kostná dreň, ktoré pripomínali abstraktné obrazy. Postupne mi téma telesnosti začala všedniť a vytrácať sa. Opakovanie týchto konkrétnych motívov v obrazoch prestával dávať zmysel. Pôsobili viac terapeuticky ako umelecky.

V predstavách som sa vracala k obrazom územia, oblasti k domovu v ktorom som vyrastala. Nosím ich v srdci, ale zároveň sa stávajú dôvodom viacerých prekážok v mojom živote aj živote veľkého množstva ľudí.

Rozbehla som fázu zobrazovania samotnej fabriky Chemko Strážske, ktorú som vídávala v detstve a stala sa prirodzenou súčasťou môjho života a prostredia v ktorom som žila. Továreň, závod Chemko, ktorý svojou výrobou ľuďom pomáhal a súčasne škodil.

Fabrika, do ktorej sa bežný človek nedostane. Je oplotená a vstup do nej je povolený len osobám, ktoré v nej pracujú. Objavuje sa na veľkorozmerných plátnach, za vysokým

hliníkovým plotom a veľkým nápisom názvu Chemko. Vysoký plot zakazuje, tají, ukrýva? Čnejúce sa komíny, nad mestečkom, ako malý architektonický zázrak ale veľký výstražný prst. Svojou majestátnosťou a veľkosťou na seba upozorňujú a svojou zasadenosťou do okrajovej časti mesta, susediace s lesom, stále vyznievajú akosi krásne a poeticky.

Ilustrujem celú oblasť nazývanú Trojuholník smrti, ktorá ľuďom dáva prácu, zamestnanie a živobytie rodinám z okolia. Oblasť, v ktorej sa mi dlho dobre žilo a nič mi nechýbalo. Oblasť, v ktorej ľudia „dostali“ a dedia diagnózy spájajúce sa s karcinogénmi. Všetky tieto zobrazené výjavy spája moja osobná skúsenosť. Život, pozorovanie a počúvanie, komunikácia a opakujúce sa prechádzky na dané miesta, ktoré si držím v pamäti.

TECHNICKÉ REŠENIE

Počas celého môjho výtvarného štúdia som sa držala pre mňa dôležitých istôt, čo mi prinášalo pocit komfortu. Po maliarskej prestávke, keď som najmä kreslila, vrátila som sa k olejomalbe ako k médiu, ktoré som chcela dôslednejšie preskúmať, spoznať a zžiť sa s touto najznámejšou maliarskou technikou.

Práca s olejom ma stále fascinovala a pri práci s ním, som sa stále cítila ako začiatočník. Každým novým ťahom zisťujem, aké nekonečné možnosti a rôzne výsledky pri experimentovaní s olejom môžem dosahovať. Držala som sa najmä malých, až stredných formátov. Poskytovali mi pohodlie, posilňovali a zrkadlili moju aktuálnu zónu poznania a mojich aktuálnych schopností a možností, no súčasne posilňovali moje umelecké sebavedomie a dodávali odvalu k experimentovaniu.

S diplomovou prácou, jednotlivými fázami časovej osi jej priebehu, prišiel čas na zväčšenie formátu. Zobrazované námety si to priam pýtali a preto bolo dôležité opustiť moju komfortnú zónu a tak podotknúť majestátnosť výrobných fabriek.

Olejomalba mala pre mňa aj nenápadný, vedľajší podprahový účinok. Ako som spomenula, na jednej strane si prácu s technikou užívam a samotná maľba je pri procese pre mňa dôležitá, na druhej strane je tu ten neviditeľný chemický účinok na moje telo. Už po pár dňoch aktívneho maľovania ma začali štípať a svrbieť oči, čo som nikdy pred tým nespozorovala, k tomu sa pridala bolesť hlavy z výparov terpentínu a malátnosť. Pri vnímaní

a zažití všetkých týchto príznakov, mi dávala samotná technika ešte väčší význam pri téme toxického územia.

Oblasť teda obrazy, som vždy začínala podkladovou bázou na natiahnutom plátne. Ňou som predkreslila motív, určila svetlá a tiene. Postupne som začala pridávať vrstvy a formovať pozadie námetu, kde som sa snažila pridržať jedného odtieňa farby. Nasledovalo vykresľovanie konkrétnych častí obrazu, ktoré boli tiež vytvárané postupným dodaním niekoľkých vrstiev farby až kým netvorili husté hmoty farby.

V konečnom dôsledku vznikali plagátové formy olejomalieb. Využívala som najmä znaky a symboly, ktoré mi dávali zmysel a ich centrálnu umiestnenie pre zvýraznenie ich dôležitosti.

INŠPIRÁCIA

Od začiatku mojich štúdií ma zaujímala detská maľba a tvorba hendikepovaných. Popri svojich brigádach som sa dostávala do prostredia plného kreatívnych detí, ktorým bolo fuk, čo si o ich diele myslí niekto iný. Najdôležitejšie bolo pre nich ich vlastné poznanie jedinečnosti a ich slobodný pohľad na farebnosť, perspektívu, či zasadenie predmetov do prostredia. Toto všetko je pre mňa inšpiratívne z pohľadu odvahy, voľnosti a nepodľahnutiu konformite, nárokom a kritike vonkajšieho sveta. Toto vypnutie nadmernej kontrolovateľnosti je v mojich očiach viac než závideniahodné.

Pri riešení diplomovej práce som si spomenula na jedného z mojich obľúbených umelcov a to Laurencu Stephena Lowryho, ktorý vo svojej tvorbe veľmi jednoducho až naivne zaznamenáva život v industriálnych oblastiach v severnom Anglicku počas 20. storočia. Mestá sú preplnené ľuďmi, pripomínajúcimi rýchlo sa pohybujúcich mravcov. Pred budovami sa nachádzajú hrajúce sa deti s nezvyčajne dlhými nohami a páni v klobúku s očami ako gombíky. Jeho výjavy sú pre mňa inšpiratívne ich jednoduchosťou, vecnosťou zaznamenania a neriešenia správnych proporčných foriem. Figúry sa stávajú neodmysliteľnou súčasťou budov a industriálneho územia, ktoré je napriek sivým vysokým komínom stále rozprávkové. Inšpiratívne boli pre mňa aj jeho takzvané tajomné maľby s podčiarknutým jedným výrazným motívom. Práve touto jednoduchosťou a značnosťou bola

do jeho malieb vnášaná istá záhadnosť, ktorá ale bola vecná a ľahko pochopiteľná. Touto znakovou jednoduchosťou som sa v konečnom dôsledku inšpirovala aj ja a naplno som využívala logá a znaky vsadené do centra.

Veľmi jednoduchou, ale stále rozprávkovou je aj farebnosť, kde využíva len niekoľko farieb a hrá sa s ich príbuznými odtieňmi. Tu môžem spomenúť ďalšie inšpiratívne meno ako Giorgio Morandi. Jednoduchosť jeho diel je plne vnímateľná nie len v jeho farebnosti, ale aj námetoch. Šikovným využitím jemných odchýlok vo farebnosti vie vo svojich dielach vykúzlíť citeľný priestor a atmosféru.

Podobne citlivo zaobchádza s farbou aj Prunella Clough. Drží sa neutrálnych zemitých tónov, využíva minimum farebnosti a na plátne zobrazuje scény z krajiny, ktoré si sama nesie v pamäti. Tieto princípy sa vo svojich maľbách snažím využívať tiež. Pomocou čo najmenej škály farieb, dve až tri farby, sa snažím zachytiť obrazy, ktoré si pamätám z detstva a nekonečných prechádzok po meste a krajine. Zjednodušujem a upriamujem sa na ústredný motív, ktorý považujem za dôležitý.

Jedným z ústredných motívov sa pre mňa stáva komín. Alice Nikitnová vo svojich prácach využíva veľké plochy, jednoduché základné tvary a geometriu pre zobrazenie vecných objektov v jej okolí, napríklad dopravné značky zo zadnej strany, metlu umiestenú do trojuholníka, zmienené komíny, alebo poranený prst pripomínajúci komín. Plagatoidná a geometrická forma sa postupne dostáva aj do mojich prác. Vznikalo a začalo sa to vyvíjať „trojuholníkom smrti“, kde je geometria spomenutá v samotnom názve. Námety som štylizovala do geometrických útvarov, zjednodušovala ich, so zámerom nechať im určitú popisnosť. Využívam pri tom jasné, jednoliate plochy, ktoré môžu byť narušené ručnou prácou.

V neposlednom rade mi boli inšpiráciou moje staré mamy. Ich jednoduchosť, ľudovosť, zručnosť, prirodzenosť a dobrota sa zrkadliaca v ručných domácich kreatívnych prácach. Od malička som mala potrebu skúšať a napodobňovať odpozorované ručné činnosti. Neskôr som začala sama ručne tvorivo vytvárať dielka, výrobky. V podstate to pretrváva až do teraz. Naučila som sa vyšívať, háčkovať, šiť. Tieto činnosti mi prinášajú pocit jedinečnosti a originality, radosti z ručne vytvoreného spolu s relaxom, krásou a pokojom. Modrotlač, batika, ľudová, domácka tvorba ma fascinuje a pripomína mi rodný kraj.

ZÁVER

Pri pohľade na moje obrazy sa môže zdať, že hlavným motívom sa stáva nekončiaca industrializácia a všetko čo z nej vyplýva. Objavuje sa tu ekologický apel na globálnu krízu a nezastaviteľné znečisťovanie ovzdušia, pôdy a celej Zeme. Všetky tieto faktory sú v práci nepopierateľne zahrnuté, ale môj hlavný cieľ nebol tak obširny. Cieľom nebolo upozorňovať alebo hľadať riešenie či vinníka, ktorý stojí za problémom.

Zameraním sa na konkrétnu fabriku a konkrétny územný celok, v ktorom som prežila väčšinu svojho doterajšieho života a to čo bolo preň príznačné spolu so zmenami, ktoré sa diali, mi pomáhali s vyrovnaním sa so vzniknutou situáciou. Roky ktoré som tam prežila a ako som už spomínala, boli plné pekných a aj tých menej pekných spomienok, som zhrnula do niekoľkých obrazov z mojich spomienok.

Za pomoci olejomaľby, techniky, ktorá mi prináša strach, ale aj radosť som zahájila zmierujúci proces so vzniknutou situáciou a okolím ktoré ma sprevádza životom.

Nesmiem však pozabudnúť na prvotný impulz, ktorý ma sem dovedol. Impulz, ktorý ponúkal rozsiahle možnosti môjho smerovania. Či už hlbšie rozoberanie ekologického problému, či rôzne medicínske hľadiská na choroby typu rakoviny. Téma je veľmi široká a dá sa uchopiť z rôznych strán. Ponúka veľmi veľa možností a uhlov pohľadu.

V rámci mojej diplomovej práce som si musela vybrať a zamerať sa len na jedno odvetvie z celkovej problematiky. Zúženie všetkých faktorov, len na konkrétnu fabriku a oblasť mojej domoviny mi napomohol pri sústredení sa na vytýčený cieľ. A však téma nie je ani z ďaleka vyčerpaná a dá sa k nej pristupovať znova a znova len z iných strán.

V dlhšom časovom horizonte si viem predstaviť ešte hlbšie ponorenie sa do problémov, ktoré počas mojich výskumov vyplávali na povrch a ich následné rozobratie. Téma určite nie je uzavretá a som si istá, že pojem „Trojuholník smrti“ sa mi v najbližších mesiacoch ešte pár krát do uši dostane. Verím však, že bude s výsledkom pozitívnej zmeny.

Týmto by som rada na samotný záver poďakovala vedúcemu práce MgA. Vasilovi Artamonovi, Mgr.et. MgA. Barbore Lungovej a oponentke PhD. MgA. Patrícii Fexovej za cenné rady a konzultácie.

POUŽITÁ LITERATÚRA

JURKOVIČOVÁ J., ŠTEFÁNIKOVÁ Z. *Životné podmienky a zdravie*, Bratislava: Úrad verejného zdravotníctva SR, 2015, 424 s. ISBN 978-80-7159-221-1

ŘEHULKA Evžen. *Škola a zdraví pro 21. století 2009, Aktuální otázky výchovy ke zdraví*, Brno, 2009, str. 318.

ŠAK Michal. *Príspevok k profesionálnym dermatózam vyvolaným chlórovanými bifenyli a k ich prevencii*. Habilitačná práca, Košice. 1978, str. 196.

TRNOVEC T., PALÚCHOVÁ K., *PCB naďalej hrozbou pre ľudské zdravie. Enviromagazín 2/2006*, vol. 11, str. 14.

INTERNETOVÉ ODKAZY

<https://plus7dni.pluska.sk/domov/najhorsie-obavy-ludi-naplnil-ekologicka-bomba-niekdajsom-statnom-podniku-chemko-strazske>, (16.3.2020).

<https://storage.googleapis.com/planet4-slovakia-stateless/2019/11/6d78d665-6d78d665-chemko-stra-ske-neblaha-minu.pdf>, (15.3.2020).

<https://www.topky.sk/cl/10/184340/PCB--ktore-vyrabali-v-Chemku-Strazske--znizuje-inteligenciu>, (15.3.2020).

<https://www1.pluska.sk/regiony/vychodne-slovensko/toxicky-odpad-ohrozuje-obyvatelov-vychode-ministerka-sakova-musela-vyhlasiť-mimoriadny-stav>, (16.3.2020).

OBRAZOVÁ ČASŤ

Vrecko, olej na plátne, 30 x 25 cm, 2019

Portrét, olej na plátne, 50 x 40 cm, 2019

Chemko - skica, olej na plátne, 25 x 35 cm, 2020

Trojuholník smrti, 200 x 220 cm, olej na plátne, 2020

Trojuholník smrti 2, olej na plátne, 80 x 90 cm, 2020

Logo, olej na plátne, 80 x 60 cm, 2020

Logo Chemko, olej na sololite, 30 x 25 cm, 2020

Logo 2, olej na plátne, 120 x 100 cm, 2020

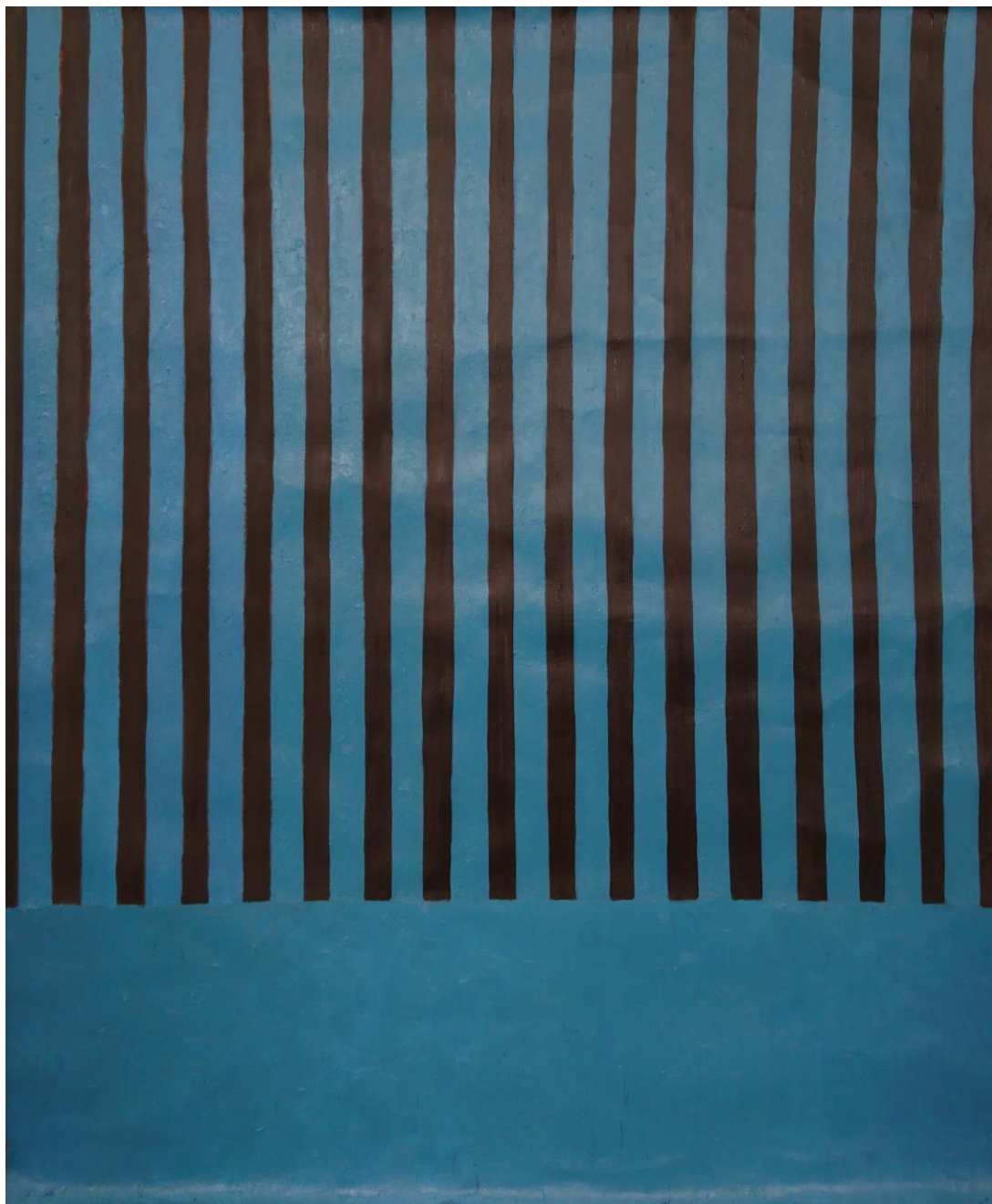
Logo 3, olej na plátne, 100 x 120 cm, 2020

Komín-mini, 37 x 15 cm, olej na sololite, 2020

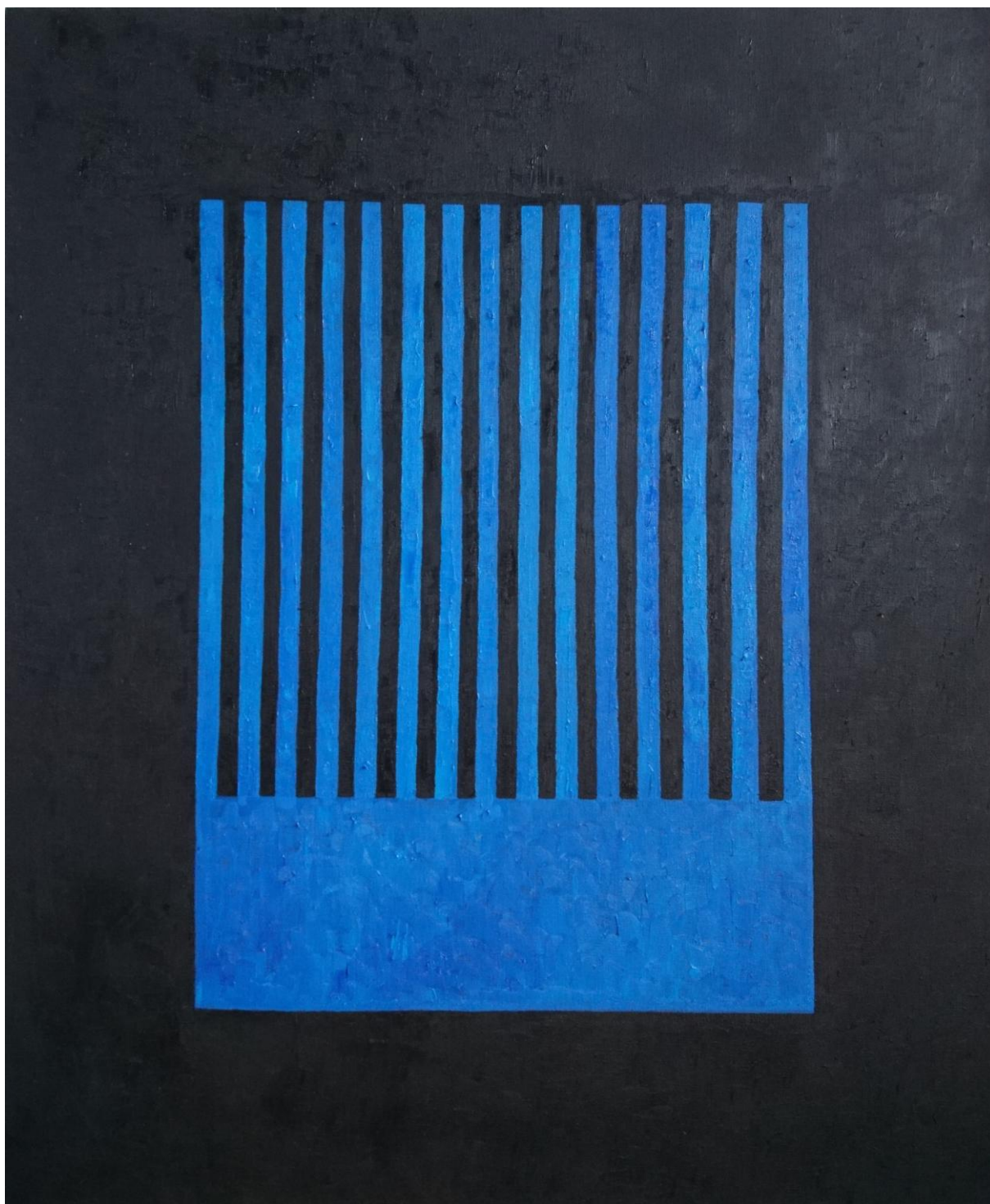
Komín, olej na plátne, 220 x 100 cm, 2020

Brána, olej na plátne, 120 x 100 cm, 2020

Brána 2, olej na plátne, 40 x 30 cm, 2020

Brána 3, olej na plátne, 100 x 120 cm, 2020

Plot, olej na plátne, 100 x 120 cm, 2020

Trojuholník smrti 2, olej na plátne, 200 x 220 cm, 2020

Zemlínka Širava, olej na plátne, 150 x 150 cm, 2020